

341.9 (497)

ГИГ

(Dr. I. V. Soubbotitch)

3705

ИЗЈЕДНАЧЕЊЕ ПРИВАТНОГ ПРАВА БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА

*(L'unification du droit privé des
pays balkaniques)*

ПРЕШТАМПАНО ИЗ „АРХИВА ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ
НАУКЕ“ XXIV (XLI) Бр. 4.

БЕОГРАД

ампарију „ПРИВРЕДНИК“, Кнез Михаилова бр. 3

Живојин Д. Благојевић, Кондина 10.

1932

3705
II-344

Уведено у нови инвентар бр. 274-2/

1 јануара 1942 год.

Београд

Д-р ИВАН В. СУББОТИЋ

БИБЛИОТЕКА
Министарства
Бр. 3705

ИЗЈЕДНАЧЕЊЕ ПРИВАТНОГ ПРАВА БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА

ПРЕШТАМПАНО ИЗ „АРХИВА ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ
НАУКЕ“ XXIV (XLI) Бр. 4.

32563

БЕОГРАД

За Штампарију „ПРИВРЕДНИК“, Кнез Михаилова бр. 3
Живојин Д. Благојевић, Кондина 10.

1932

Изједначење приватног права балканских држава

Идеја унификације права у више држава састоји се у овоме: отклонити разноликост која постоји између правних прописа (закона) тих држава тиме, што ће дотичне државе усвојити једнообразне правне прописе.

Универзалност римског и канонског права у средњем веку чинила је, да је приватно право било у то доба на Западу увелико унифицирано. Слично би се могло рећи и за средњовековни европски Исток, који је, ако не узмемо у обзир право словенско и т.зв. барбарско, живео под византиским приватним и црквеним правом.

Историска еволуција која је добила завршну фазу у изради великих националних грађанских законика XVIII и XIX века, разбила је универзалност права, и дала је приватном праву појединих држава национално обележје. Државе које су редиговале своје грађанске законике виделе су у њима средство за афирмирање индивидуалности своје и свога правног поретка. Нарочито је историска правна школа, која је владала правном науком и праксом почетком и средином прошлог века, била у том погледу национално индивидуалистичка, да не кажемо сепаратистичка. Па ипак, стварност је била јача од теориских концепција. Чудном игром историских догађаја т.ј. ратних победа и дипломатских конгреса и конференција, дошло се да су поједини законици који су били донесени за једну државу и њен народ просто пренесени у друге државе и обнародовани и за тамошњи народ. Тако је француски Наполеонов кодекс (Грађански законик) доспео у Пољску, Белгију, Холандију, делове Италије, разне немачке покрајине, па, између осталог, привремено и у Илирске провинције (Словеначку и Далмацију).

После ратова дошли су научни, економски и утицаји суседства и расног афинитета. Подражавало се. Србија је реципирала Аустриски Грађански законик, Румунија Француски, у најновије време Албанија (1928 г.) италијански, Турска (1926 г.) дословно швајцарски ит.д.¹⁾ Бугарска је уредила свој грађанско судски поступак по угледу на руски. ит.д. Права појединих држава пресађују се у друге државе. Грађански законик једне државе преноси се са или без измена у другу.

У најновије доба, од краја прошлога столећа, појављују се струје које имају за циљ, да доведу до *изједначења* права, или бар појединих делова цивилног права више држава. Те струје потичу од разних незваничних научних установа (Ин-

¹⁾ Што се тиче грађанског права Грчке, види предавање које је одржао на београдском Университету професор солунског Университета *Др. П. Бизукидес*: „Развитак грчког грађанског права у току сто година од Устанка до данас.“ (Архив за правне и друштвене науке, Књ. XXXVIII стр. 161—168).

ститут за Међународно Право, Међународни Поморски Комитет, International Law Association, Међународна Трговачка Комора) и Конгреса, али поред њих наилази се и на званичну сарадњу држава у циљу унификације права. Тако су Скандинавске државе (Шведска, Норвешка, Данска и Финска) не само у велико међусобно изједначиле своја грађанска права, већ су постигле значајна изједначења и у другим областима приватног права (у трговачком праву; у меничном праву, где су Норвешка и Шведска усвојиле један исти текст меничног закона; у поморском законодавству ит.д.). Тако постоји од Великог Рата једна француска и једна италијанска комисија које раде заједнички на изједначењу француског и италијанског облигационог права.

Поред ових акција на изједначењу права двеју или више држава, треба забележити акције много ширег обима, акције које обухватају читаве континенте или чак и све цивилизоване државе света. Резултати тих акција су велике међународне конвенције, којима су се државе уговорнице обавезале да на једнообразан начин регулишу извесна цивилно правна питања из области жељезничког саобраћаја (Бернске Конвенције), поштанског саобраћаја (Штокхолмске конвенције), ауторског права, ваздухопловног саобраћаја,²⁾ поморске хипотеке,³⁾ одговорности и накнаде штете при судару бродова, ит.д. Нарочито од кад је створена Лига Народа и Међународни Биро Рада учињено је много у погледу унификације саобраћајног⁴⁾ и т.зв. радничког законодавства⁵⁾ а по готову у погледу Меничног и Чековног права.⁶⁾

И изван области цивилног права постоје данас јаке струје за унификацију. Тако нарочита међународна Комисија стручњака проучава могућност израде једног универсалног општег Кривичног Законика⁷⁾. О појединим питањима из кривичног права, а нарочито из међународно приватног права унифицирани су законски прописи у многим државама. У овом по-

²⁾ Илија Пржић: „Изједначење одредаба о међународном ваздухопловном саобраћају.“ („Архив за правне и друштвене науке“ Књ. XXXVI стр. 381—387.).

³⁾ Д-р Славко Стојковић: „Питање Бриселских Конвенција из Међународног Поморског права“ (Споменица за III Главну Скупштину Конгреса Правника Краљевине Срба Хрвата и Словенаца, 1927 г.)

⁴⁾ В. Д-р Ив. В. Субошић: „Међународна Конференција за изједначење речног права“ („Архив за правне и друштвене науке“, Књ. XXXIX, стр. 318—325.).

⁵⁾ В. чланке Душана Јеремића у „Социјалном Препорођају“.

⁶⁾ В. Д-р Б. Ајзнер: „Женевска Конференција за изједначење Меничног Права.“ („Архив за правне и друштвене науке“ Књ. XXVIII стр. 245—257, 350—365, 424—436.) као и реферат истог писца о Женевској Конференцији за изједначење Чековног права у последњој свесци „Мјесечника“.

⁷⁾ И чланак проф. Д-р Томе Живановића: Међународна Конференција представника комисија за Кривичну Кодификацију у Баршави 1927 г. („Архив за правне и друштвене науке“ Књ. XXXIII.

следњем погледу нарочито су значајне т. зв. Хашке приватно — правне Конвенције⁸⁾. У најновије време ради се чак и на унификацији извесних одредаба административног, а нарочито финансиског права.

Може се дакле константовати да је тежња ка унификацији једна од карактеристике модерне еволуције права⁹⁾.

Ова тенденција нашла је свој израз и на Балкану. Прва Балканска Конференција, одржана у јесен 1930 у Атини¹⁰⁾, донела је поред разних резолуција о Балканском Пакту и сарадњи Балканских Народа и једну овако стилизовану жељу: „Прва Балканска Конференција сматрајући да и прогресивно изједначење права Балканских земаља, може допринети зближењу тих земаља, изражује жељу да Савет Конференције узме у проучавање проблем прогресивног изједначења права Балканских земаља.“ Ова одлука разрађена је на Другој Балканској Конференцији, која се састала јесенас (октобра 1931 г.) у Цариграду и Анкари.

Ове Конференције нису биле званичне, али нису биле ни сасвим приватне. На њима су учествовали као незванични представници јавног мњења, политичари, публицисте, делегати трговачких и привредних комора, представници Университета, корпорација, женских организација, јавни раденици и др. шест балканских земаља (Грчке, Бугарске, Турске, Југославије, Албаније и Румуније). Свечаним седницама је присуствовала и влада земље у којој конференција заседа као и тамошњи дипломатски кор. Конференција је била примљена у аудијенцију код поглавара државе. Учасници, или бар неки од њих, сматрали су је официозном т. ј. полузваничном конференцијом¹¹⁾. Циљ је ових конференција да раде на зближењу балканских народа, са крајњим циљем склапања једне уније Балканских држава.

Проблем изједначења права Балканских држава, постављен од прве балканске конференције, сведен је у дискусији II Балканске Конференције на проблем изједначења *приватног* права. Иначе он је постављен и разматран као једно од многобројних средстава за зближење балканских држава.

⁸⁾ Наша држава приступила је само Хашкој Конвенцији о Грађанско Судском Поступку од 1905 г. (Службене Новине од 3 маја 1930 год. — бр. 100 (XXXVIII)).

⁹⁾ Опширно о овом питању *R. Demogue: L' unification internationale du droit privé — Leçons faites à la faculté de droit de l' Université de Buenos Aires (Paris, 1927).*

¹⁰⁾ Д-р *Живко Топаловић*: „La première Conference Balkanique tenue à Athènes du 5 au 12 octobre 1930“ у Годишњаку Југословенског Удружења за Међународно Право *Annuaire de l' Association Jougoslave de droit international — 1931*, стр. 50—64 као и књигу „Прва Балканска Конференција“ (рад југословенске националне групе). (Београд 1931 г.) — Осим тога *И. Пржић*: Прва Балканска Конференција (Архив за пр. и друшт. науке, књ. XL, стр. 92—97).

¹¹⁾ Изјаву грчког делегата Папанастасија, бив. председ. Министар. Савета на трећој пленарној седници Друге Балканске Конференције (25 октобра 1931 г.).

Извршујући одлуку атинске Конференције, Савет (т. ј. стална управа) Конференције, ангажовала је референте за ово питање, и за Другу Конференцију била су спремљена три реферата: један кратак реферат „О унификацији приватног права Балканских земаља“, који је у име грчке националне групе поднео С. Тријандафилопулос, професор Атинског правног факултета, један опширан реферат „О могућности и о начинима изједначења приватног права балканских земаља“ поднесен у име исте групе од стране Атинског адвоката Ђ. Касиматиса, и један сумаран реферат „О унификацији права“, који је поднела турска национална група преко Ахмет Самим Бега. На основу тих реферата вођена је дискусија у комисијама и у пленуму друге Балканске Конференције¹²⁾, а потом је донесена резолуција која гласи:

Балканска Конференција у уверењу:

1) Да би прогресивно изједначење приватног права балканских земаља, у оквиру међународног покрета ка изједначењу права, било од велике користи не само за интелектуално и политичко зближење између балканских народа, већ и за развијање трговачких и других односа између поменутих народа;

2) Да је ово изједначење могућно, с обзиром на хомогеност економске и социјалне структуре Балкана, на сличност извесних делова садашњих балканских законодавстава и на заједничке изворе појединих делова позитивног права балканских земаља;

3) Да с друге стране, дело изједначења балканског права изискује дуги напор, да предпоставља од стране правника сваке заинтересоване земље не само познавање позитивних права других земаља, већ, такође, и свестрано испитивање делова којима треба да почне ово изједначење, услед сличности које постоје и потреба које намеће живот народа;

4) Да се таквог дела може подухватити само једна конференција стручњака, која би се имала састати тек после дужег припремног рада једне међубалканске комисије правника, која би приступила испитивању садашњих позитивних права и утврдила са којим би тачкама требало почети изједначење;

5) Да би за ово исто дело међусобног упознавања права балканских земаља била неопходна измена професора између универзитета и научних друштава на Балкану, као и стварање катедри на разним правним Факултетима за упоредно балканско право.

Решава:

1) Да образује једну сталну међубалканску комисију правника у коју ће свака национална група да именује најмање, једног претставника и која ће имати за дужност да припреми сазив једне конференције правника. Ова комисија састаће се месеца марта 1932 г. у Букурешту, где ће представник сваке земље да поднесе исцрпан извештај и да прикаже, у главним поте-

¹²⁾ Сви ови реферати, као и дискусија која је о њима вођена и резолуција која је донесена, објављени су у часопису „Les Balkans“ (свеска бр. 12, 13 и 14 — септембар, октобар, новембар 1931 г.) који излази у Атини на француском језику.

зима, право и јуриспруденцију своје земље; комисија ће тада утврдити и програм својих радова.

2) Да изрази жељу да се што пре оствари измена професора и правника између Университета и научних друштава на Балкану.

Осим ове резолуције Друга Балканска Конференција је изгласала још и једну жељу. Ова жеља гласи:

„Друга Балканска Конференција, имајући у виду да је неопходно одмах закључити мултилатералне уговоре у извесним доменама који изискују интензивнију сарадњу између свих Балканских држава, а нарочито у домену екстрадиције и судске помоћи, понавља своју, још на првој конференцији изражену жељу, да Владе буду умољене да оцене потребу закључења једног међубалканског пакта о екстрадицији и судској помоћи.“

Ако анализирамо реферате, дискусију и резолуцију видимо да Балканска конференција и њени правници¹³⁾ сматрају да треба приступити изједначењу приватног права Балканских земаља, разумевајући под приватним правом не само грађанско право у ужем смислу, већ и трговачко право, менично право, право жигова и остале правне дисциплине, које сачињавају цивилно право. Даље сматрају да ова унификација треба да се изводи постепено и то врло опрезно, треба почети са изједначењем оних прописа у којима је најлакше постићи, па онда етапама ићи све даље. Идући даље не треба очекивати да ће се моћи постићи изједначење у свима деловима цивилног права. Комплетно изједначење је утопија. На самом раду видеће се докле се може ићи. При овој унификацији треба водити рачуна о унификацијама које се раде другде и које се изводе још на широј основи (на пр. о унификацији чековног и меничног права постигнутој на Конференцији у Женеви, о пројектима унификације трговачког права израженим од стране Међународне Трговачке Коморе, и т. д.); једном речју, треба координирати овај рад на балканској унификацији са радом на европској и светској унификацији.

Доносећи ову резолуцију циљ је био Конференцији да избади на површину питање сарадње балканских земаља у области права и то путем унификације својих приватних права. Она је желела да пробуди интересовање научних и практичних, приватних и званичних кругова, за овај интербалкански правни и политички проблем препоручујући оснивање једне стручне комисије, која ће имати стручно да проучи овај изванредно деликатан и врло замашни проблем, она је указала на пут и начин како треба приступити његовом решавању, или боље рећи његовој студији. Од састава и рада ове комисије, зависиће његова даља судбина.

¹³⁾ У дискусији је од стране југословенске делегације учествовао Д-р Живко Топаловић. Од Румуна је највише учествовао познати румунски професор права Пела, а од Грка Кисиматис и Спирипулос декан Солунског правног факултета.

Желети је на сваки начин, да се ова комисија, ако дође до њеног остварења, не ограничи на приватно право. Кривично право и судски поступци пружају такође могућност за плодан рад комисије. Посао ове комисије неће бити лак, по готову посао наших југословенских чланова. Наше приватно право, срећом или не, ослања се на централно европско право. Постоје тенденције да се оно праву тих земаља још више приближи, као што постоји и реакција против тих тенденција.¹⁴⁾ Ове тенденције ће се нужно рефлектовати и на наш став у питању изједначења права балканских земаља.

Најзад, свако изједначење права траје дуго: дуго у држави, а још много дуже између држава. Ако се жели учинити нешто што се може релативно брзо остварити и што ће дати практичне и непосредне користи, то треба поћи не стопама напред наведене „Резолуције“, већ путем који препоручује напред наведена „Жеља“. Склапање конвенција о цивилној и кривичној правној помоћи између Балканских земаља (и то не једне опште, већ двостраних) треба да буде непосредан програм наше међународне правне политике према балканским државама. Ми немамо са Турском споразум о вршењу судских достава; вршење наших најобичнијих судских достава наилази у Турској на елементарне тешкоће. Са Румунијом немамо конвенцију о екстрадицији (имамо је само са Албанијом и са Бугарском). Конвенцију о извршењу судских пресуда немамо тако рећи ни са једном балканском државом, ит.д.

Склапање ових конвенција треба да буде наш најближи циљ. Стога мислимо да би одбор наших правника који се недавно конституисао на иницијативу наше националне групе за Балканску Конференцију добро учинио да унесе ова питања у свој акциони програм.¹⁵⁾

¹⁴⁾ В. у том погледу полемику коју воде Д-р Драг. Јанковић (у „Браничу“, први и други број за 1931 г) и Д-р Иван Мауровић (У „Архиву за правне и друштвене науке“ свеска за јануар 1932 г).

¹⁵⁾ Крајем фебруара т. г. одржан је на позив наше, југословенске, групе за Балканску Конференцију један шири састанак наших виђенијих правника, преставника престоницких правничких организација. На њему је конституисан одбор правника који ће радити на правним питањима у вези са Балканском Конференцијом и који ће припремити наше учешће у стручној комисији, која ће се састати летос (а не марта месеца, као што је то било предвиђено у напред наведеној резолуцији.) Одбору овом је председник г. Д-р Драг. Аранђеловић, проф. Университета, секретари г. г. Д-р Видан Благојевић, адвокат и Д-р Милан Бартош, доцент Университета. Одбор има око двадесет чланова, а прошириће се кооптацијом правника како из Београда тако и из других места, нарочито Загреба, Љубљане и Суботице.